

TÜRK BİRLİĞİ: TÜRKİYE

YAŞAR YENİÇERİOĞLU

Türk Birliği:Türkiye'nin yeri

Yaşar Yeniçerioğlu

Bilindiği üzere; 3 Ekim 2009'daki "Devlet Başkanları Zirvesi"nde "Nahcivan Anlaşması" imzalanarak "Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Konseyi" kurulmuştı. 16 Eylül 2010'da İstanbul'da yapılan zirvede ise "Türk Keneşi/Konseyi"nin kuruluşu ilan edilmişti (Türk Keneşi'nin adı, 12 Kasım 2021'de İstanbul'da yapılan 8.Zirvede "**Türk Devletler Teşkilatı**" olarak değiştirildi).

Türk keneşinin ilk genel sekreteri, tecrübeli diplomatımız Emekli Büyükelçi Halil Akıncı'nın Milli Düşünce Merkezi sitesindeki 01/04/2024 tarihli "**Doğu, Batı, Kuzey, Güney, Türkiye**" başlıklı yazısını daha önce okumuştum. Çok önemli tespitler gördüğüm bu yazıdan bazı alıntılar yaparak gelecekle ilgili görüşlerini aktarmaya çalışacağım.

"Bir ülkenin, milletin kendisini tarihinden soyutlaması mümkün değildir. Büyük devrimler sonucu ne kadar araya mesafe konulmaya çalışılırsa çalışılsın tarih millî kimliği de davranışları da etkiler. Sadece 'şimdinin' değil geleceğin de biçimlendirilmesinde rol oynar.

Atatürk Türkiye'si'nin iki büyük savaş arasında izlediği dengeli politika ve devlet haysiyetinin korunmasına öncelik veren siyaset, hem uluslararası toplumun eşit bir üyesi olarak kabul edilmesinin, hem de egemenliğini pekiştiren Boğazlar, Sancak gibi konularda, sadece diplomasi yolunu kullanarak kazanımlar elde etmesinin yolunu açmıştır.

Bahar havası çabuk değişir

Millî Mücadele sırası ve sonrasında iyi ve yararlı ilişkiler kurduğumuz Rusya, İkinci Dünya Savaşı sonunda -bu sefer Sovyetler Birliği kisvesi altında- karşımıza gene, güvenliğimiz tehdit eden başat ülke olarak çıkmıştır. Rusya ile ilişkiler konusunda kötü tecrübe sahibi olan Türkiye, çareyi Batı ittifakında bulmuştur...

Bu tutumda Sovyetlere karşı duyduğumuz korku/endişenin yanı sıra, Batı Dünyasının içinde sayılmak kaygısı önemli rol oynamıştır. Ziya Gökalp ve Atatürk'ün 'millî kimliği koruyarak batılılaşma' anlayışı yerini taklitçi ve teslimiyetçi bir yaklaşıma bırakmıştır...

Bütün bu yakınlığa rağmen Rusya'nın, toprak ve diğer komşu ülkeler üzerinde nüfuz kazancı ile büyük devlet niteliğini özleştiren siyasetinde bir değişiklik olduğuna dair bir belirti de henüz yoktur. Aksine son olaylar bu anlayışın devam ettiğine işaret etmektedir. Dolayısı ile NATO üyeliğimiz, aramızdaki iyi ilişkilere ve iş birliğine rağmen hâlâ Türkiye-Rusya ilişkilerinin bir unsuru olmaya devam etmektedir.

Sadakat tek taraflı olursa

İttifakların iki yönü olduğü söylenir. Bunlar, üyelerini dışa karşı korumak, ama aynı ölçüde onları denetim altında tutmak amacını taşır. Özellikle değişik güçteki devletleri bir araya getiren ittifaklarda denetim ilkesi önceliğe sahip olabilir.

Amerika'nın bizimle olan ilişkilerinde tercih ettiği dengeyi en iyi 'loyal ally' (sadık müttelik) kavramı yansıtır. Türkiye kendisinin, ayrı millî çıkarları olduğünü hatırlayarak bu dengeyi hesaba almama eğilimine girdiğinde ABD şiddetli tepki göstermiştir. Bunun sonucunda Türk diline 'ambargo yemek' tabiri yerleşmiştir.

Türkiye'nin yıllardır AB üyeliğinin peşinde koşması anlaşılır bir husustur. 1856'nın aksine, Türkiye'nin her üyesinin eşit oya /veto yetkisine sahip olduğu bir Avrupa'ya katılması hem Avrupa hem ülkemiz için yararlı olacaktır. Avrupa'nın bakışı ise zaman zaman eylemde değişiklik göstermesine rağmen olumlu değildir. İzledikleri politika temelde Türkiye'nin belâ(!) çıkarma kapasitesini denetim altında tutmak ama karar verme sürecine karışmasını önlemek, yan yana yaşamak fakat onu eşit ortak olarak kabul etmemek esasına dayanmaktadır. Bu, 19.yüzyıl küstahlığından şüphesiz farklıdır. Ancak özellikle 1856'dan sonra aydınlarımız için bir tutku hâline gelen her yönüyle Avrupalı olma çabamız -ki Ahmet Cevdet Paşa'mız bunları alafranga çelebiler olarak adlandırmıştır- bizim için bir zaaf teşkil etmiştir.

Avrupalı görünmeyi ya da Avrupalı sayılmayı çağdaşlıkla eş anlamlı kabul etmemiz, -Osmanlı'nın yıkılışına kadar- zaman zaman aleyhimize kullanılmıştır. 'Şu azınlığa şunu verir, şu kanunu değiştirir, gümrük resmini arttırmaz, kapitülasyonlara da ses çıkarmazsan seni Avrupalı sayarız' yaklaşımı, 1856'dan sonra âdet hâline gelmişti. Bir bakıma ileride bir tarihçi o devreyi 'Yabancı konsolosların Türkiye'deki altın devri' diye nitelendirirse bu durumu yansıtan bir başlık olacaktır.

Bugün benzeri zaaflarımızın hâlen devam ettiğine dair göstergeler mevcuttur. Ancak bu sefer zaaflarımız alafranga çelebilerden değil yönetimden kaynaklanmaktadır. 21.yüzyılda dışişlerinde bu zaafların giderilmesinde başat rol oynayan Dışişleri Teşkilatı, artık kendisinden yararlanılan bir araç olmaktan çıkarılmıştır. Bu yüzden dış politikada, tecrübe ve tartışma süzgecinden geçirilmeyen kararlar alınabilmekte; bu da istenmeyen sonuçlar doğurabilmektedir.

Tarih olayların ilişkisini kurar

20.yüzyıla girdiğimizde ekonomik bakımdan Avrupa'nın hegemonyası altındaydık. Ayrıca askerî ve siyasi açıdan zayıf olduğumuzdan, Doğu Anadolu'nun Sevr'den altı sene önce taksimine dahi rıza göstermeye mecbur bırakılmıştık. Eğer 1914 savaşı çıkmasaydı, Doğu Anadolu'nun idaresi iki yabancı müfettişe ıslahat adı altında 'emanet' edilecekti. Bu emanetin sonunda kime verileceği de belli idi. Bunun da Ermenilerin Doğu Anadolu'dan diğer vilayetlerimize Sevk ve İskânı ile (tehcir) ile yakın ilişkisi vardır. (Sevk ve İskân Suriye Vilayetine yapılmıştır.)

Kısacası hem Amerika hem de Avrupa ile hiyerarşik olmayan bir ilişki onların amacı dışındadır ve kabul edecekleri bir ilke değildir. Ayrıca Avrupa ile kökü yüzyıllara dayanan dinimizden ve Türk oluşumuzdan kaynaklanan bir doku uyumsuzluğumuz vardır. Bunun son örneği bizim her açıdan daha hazır olduğumuz hâlde Romanya'nın ve Bulgaristan'ın sorunsuz AB'ye kabulü, bizim karşımıza ise durmadan engel çıkarılmasıdır. Öte yandan aday ilan edilen Gürcistan'ın yakın zamanda AB üyesi yapılacağı da kesin gibidir. Bunu Ermenistan'ın üyeliğinin izlemesi şaşırtıcı olmayacaktır.

Bu gelişmeler aramızdaki doku uyumsuzluğunun aşılabilir bir engel olmadığını göstermektedir. Batı'nın ortak çıkar görmediği konularda karşımıza dost veya müttefik olarak değil düşman rakip olarak çıktığı ve çıkacağı aklımızda tutulmalıdır.

Bu durumu bilelim ve onun idrakiyle hareket edelim. NATO hukuken eşit haklara yani veto yetkisine sahip olduğumuz tek örgüttür. Bu örgütten çıkmak elimizdeki birçok avantajdan vazgeçmek demektir. NATO'nun yönetiminin ABD'de olduğu aşikâr olmakla birlikte Türkiye isabetli bir biçimde NATO ve ABD arasında şeklen de olsa bir ayırım uygulamış, Türkiye'deki yabancı üsler NATO üslerine dönüştürülmüştür. Konjonktür uygun hâle gelene kadar NATO'yla ilişkilerimizi bu gerçekler ışığında yürütmek en sağlıklıdır.

Avrupa ile olan bağlantılarımızın bir alternatifi yoktur. Samimi olmasalar da özellikle ekonomik açıdan bağlantılı olduğumuz, 'müttefik ve dostlarımızla(!)' daha dengeli ilişkiler ihdasına çalışmak ilk hedefimiz olmalıdır. Mevcut aşamada Şanghay İş Birliği Örgütü gibi ittifaklara üye olmak fantezi

olarak bile akla gelmemelidir. Türkiye'nin ekonomik durumu ve uluslararası konjonktür Türkiye'nin mevcut aşamada saf değiştirmesine mâni olmaktadır."

Haftaya devam...